

IGNASI J. BAIGES JARDÍ*

LES TAXES DELS NOTARIS ANDORRANS (1356)

ABSTRACT

This work analyses those taxes of the Andorran notaries that the authorities of Andorra promulgated in 1356, with the intent to put an end to that situation of lack of legal regulation which made possible a corrupt and fraudulent policy on the part of the notaries. The promulgation of this document represents a clear example of the legislative activity aiming at establishing the conditions for the development of the Andorran notarial institution.

INTRODUCCIÓ.

Entre els diferents privilegis dels què gaudia el notari per la seva condició de *persona publica* cal destacar el que li donava dret a la percepció d'un salari pel treball realitzat¹. Aquest dret, com moltes altres qüestions relacionades amb el notariat, va ser objecte de diverses regulacions legals que van anar íntimament lligades a la transformació de l'escrivà altmedieval de lliure professionalitat en el notari públic baixmedieval dipositari de la *fides publica*². L'existència, però, d'escrivans professionals que percebien uns emoluments per la seva tasca escripturària és coneguda des d'antic, de la mateixa manera que ho són els primers intents de regulació legal dels bene-

* Professor titular de Ciències i Tècniques Historiogràfiques. Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica. Universitat de Barcelona.

1. Vegeu J. BONO, *Historia del Derecho Notarial Español*, Madrid: Junta de Decanos de los Colegios Notariales de España, 1979, 2 v., I.2, p. 339.

2. Sobre el pas de l'escrivà al notari a Catalunya vegeu J.M. PONS I GURI, «De l'escrivent al notari i de la "charta" a l'instrument. Recepció dels usos notariais a Catalunya», *Lligall* (Barcelona), 7 (1994), p.29-42; R. CONDE Y DELGADO DE MOLINA, «El pas de l'escrivà al notari», a *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*, Barcelona: Fundació Noguera, 1994, p. 439-462; I.J. BAIGES I JARDÍ, «El notariat català: Origen i evolució», a *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*, Barcelona: Fundació Noguera, 1994, p. 131-166, en concret p. 134-136.

fics que es podien obtenir d'aquest treball. Aquests primers intents de control per part de les autoritats sobre l'activitat escripturària dels escrivans són pràcticament testimonials fins a finals del segle XII i es tracta de disposicions legals que afecten els *tabelliones* romans i els *notarii* longobards i sicilians³. Caldrà esperar al segle XIII per tal que s'iniciï una àmplia tasca legislativa sobre el particular en els diferents regnes de la Península Ibèrica, tasca que es veurà ampliada al llarg dels segles successius⁴.

Aquesta tasca s'inaugura a Catalunya amb la constitució *Item ordinamus et statuimus* d'Alfons II (III d'Aragó), promulgada a les Corts de Montsó de 1289, que disposa que els veguers, batlles i prohoms de les localitats poden establir les tarifes dels notaris de les escriptories forçades o de destret. Aquesta constitució és el punt de partida de la gran diversitat i de la gran fragmentació arancel·lària que va regir a Catalunya al llarg de l'Edat Mitjana, atès que cada ciutat, vila, senyoriu, etc. va establir les seves pròpies taxes per la redacció dels diferents documents notariais⁵. Però no solament les diferents autoritats catalanes van dur a terme aquesta política arancel·lària, sinó que les d'altres terres veïnes, com és el cas de les de la vall d'Andorra, van establir, igualment, els seus propis mecanismes de control de l'activitat escripturària dels seus notaris i van iniciar una tasca legislativa a fi i efecte d'establir les bases pel correcte funcionament i desenvolupament del seu propi notariat.

3. L'edict *De pretiis uenaliū* de Dioclecià establia les quantitats que havien de percebre els *tabelliones* romans i la capitular de Lotari I de l'any 832 disposava el mateix per als notaris longobards. Dels anys 1166-1168 són les tarifes dels notaris reials de Sicília. Vegeu J. BONO, *Historia*, pàg. 340.

4. J. BONO, *Historia*, pàgs. 340-362, dóna la relació completa de les diferents disposicions legals sobre arancels notariais que es donaren al llarg de l'Edat Mitjana a Castella, Catalunya, Aragó, València, Mallorca i Navarra, així com a Sicília i Nàpols.

5. Algunes d'aquestes taxes han estat publicades per diversos autors. Vegeu J. CORTILS I VIETA, «Salarios de las Escribanías, Notarías Públicas y Tribunales del Vizcondado de Cabrera y Bas», *Revista de Gerona* (Girona), V (1881), p. 329-337; F. MONSALVATJE I FOSSAS, *Noticias Históricas*, v. V, *Vizcondado de Bas*, Olot: Imprenta y librería de Juan Bonet, 1893, p. 29-40, es limita a copiar CORTILS; R. NOGUERA DE GUZMÁN, J.M. MADURELL I MARIMON, *Privilegios y Ordenanzas Históricas de los Notarios de Barcelona*, Barcelona: Junta de Decanos de los Colegios Notariales de España, 1965, p. 137-138 i 140-146; J.M. PONS I GURI, «Ordinacions i capítols del Vescomtat de Cabrera», *Revista Jurídica de Catalunya* (Barcelona), XL (maig-juny 1934), p. 114-137; J.M. PONS I GURI, *Llibre de la Universitat de Blanes*, Blanes: Ajuntament, 1969, p. 13-14 i 76-104; J.M. PONS I GURI, «Les taxacions dels salaris de notaris i escrivans al terme del castell de Palafrugell», *L'Estoig. Publicació de l'Arxiu i del Museu de Palafrugell* (Palafrugell), 1 1989, p. 31-50; J.M. PONS I GURI, «Taxacions dels salaris de notaris i escrivans en jurisdiccions baronials de les terres gironines (Palafrugell, Bàscara, Caldes de Malavella, Llagostera, Cassà de la Selva i vescomtat de Cabrera)», a *Recull d'Estudis d'Història Jurídica Catalana*, Barcelona: Fundació Noguera, 1989, v. I, p. 95-157. Tot excedint l'àmbit geogràfic del present treball són remarcables dos articles de recent aparició, que il·lustren la promulgació d'arancels notariais a Còrdoba i Sevilla: P. OSTOS SALCEDO, «Aranceles notariales de Córdoba (1482 y 1495)», *Historia. Instituciones. Documentos* (Sevilla), 25 (1998), p. 503-523, i M.L. PARDO RODRÍGUEZ, «Aranceles de escribanos públicos de Sevilla», *Historia. Instituciones. Documentos* (Sevilla), 25 (1998), p. 525-536.

1. NOTES SOBRE EL NOTARIAT A LA VALL D'ANDORRA.

Les primeres referències al notariat andorrà les trobem en el pariatge del 6 de desembre de 1288, signat a Puigcerdà entre Pere d'Urtx, bisbe d'Urgell, i Roger Bernat III, comte de Foix i vescomte de Castellbò⁶, que completava el signat per ells mateixos a Lleida el 8 de setembre de 1278⁷ i, a més, hi afegia dos articles nous. Un d'aquests dos articles, el quart en la redacció del text, posava les bases pel desenvolupament del notariat a Andorra en disposar que el notari o notaris havien de ser designats en comú pels consenyors, la qual cosa havia de quedar reflectida a la clausura dels documents que autoritzessin, on havien de fer constar que actuaven sota la seva autoritat. Aquest article també disposava que les quantitats procedents del nomenament dels notaris, de les taxes i de les multes que els fossin imposades per l'incompliment de les seves obligacions s'havien de repartir al cinquanta per cent entre els consenyors de la Vall.

No disposem d'altres textos que incideixin en el fet notarial a la vall d'Andorra, però cal pensar que el notariat andorrà medieval, per la particular situació jurídica de la Vall, seguia les pautes dels notaris catalans i occitans, molt particularment les dels notaris vinculats a la mitra d'Urgell i a l'escrivania dels comtes de Foix. La manca de textos normatius, però, no impedeix que sobre la base de les disposicions establertes en el segon pariatge es vagi articulant i consolidant la institució notarial, els membres de la qual haurien tingut consciència molt aviat de la seva importància i transcendència en l'autorització de la documentació pública i privada de la Vall⁸.

L'actuació, de vegades prepotent, dels representants dels consenyors que imposaven obligacions feixugues als habitants de la Vall és palesa en la documentació andorrana medieval i moderna, que ens mostra una gran quantitat de requeriments judicials i de sentències que pretenen acabar amb situacions abusives i fraudulen-

6. La Seu d'Urgell, AC, perg. Andorra núm. 66. Aquest document ha estat objecte de diverses edicions. Vegeu F. VALLS I TABERNER, *Privilegis i ordinacions de les valls pirinenques, III: Valls d'Andorra*, Barcelona: Impremta de la Casa de Caritat, 1920, doc. núm. 13, p. 429-447, aquest treball ha estat reeditat a Saragossa, l'any 1990, amb el títol *Privilegis i ordinacions de les valls d'Andorra*, amb un estudi introductori de J. GUILLAMET i pròleg de M.J. PELÁEZ. L'editen, també, B. BÉRLINGUIER, *La condition juridique des vallées d'Andorra*, París: Editions A. Pedone, 1970 i *Pariatges Andorra. 1278-1288*, Andorra la Vella: M.I. Govern d'Andorra, 1988. Aquest darrer treball dóna la relació completa dels exemplars que es conserven d'aquest document en diferents graus de tradició documental i de les traduccions de què ha estat objecte.

7. Andorra la Vella, AHN/ASC, perg. núm. 4. Per una relació completa de les còpies i traduccions que s'han fet d'aquest document, així com per conèixer les diferents edicions, vegeu I.J. BAIGES I JARDÍ, «Edició del Llibre de la terra d'Andorra», a *El Llibre de la terra. Un llibre de privilegis*, Andorra la Vella: Arxiu Històric Nacional i Ministeri d'Afers Socials i Cultura, 1997, doc. núm. 5, pàgs. 118-129.

8. Manca un treball de conjunt sobre el notariat andorrà.

tes⁹. Els notaris no en són pas una excepció. Probablement, el fet que actuessin en un territori que en determinades estacions de l'any quedava aïllat dels centres de poder dels seus consenyors i que gaudissin d'una situació privilegiada en el sí de la societat andorrana hauria provocat actituds cobdiciosos i fraudulentos en el desenvolupament de la seva activitat quotidiana. En aquesta qüestió no hi hauria gaire diferència entre l'actitud dels notaris andorrans i la dels de les terres veïnes, atesa la gran diversitat d'arancels que les diferents autoritats es van veure obligades a establir per tal de controlar la professió i acabar amb activitats que provocaven el descontentament dels seus súbdits. Es feia necessària, doncs, una normativa que posés ordre en l'actuació dels notaris i, a la vegada, tranquil·lités els ànims dels habitants de la Vall, les queixes dels quals haurien estat la motivació principal per la promulgació dels arancels.

El 13 de juny de 1356 Guillem Jaculador, d'Acs-dels-Tèrmes, i Roger de Besora, veguers comtal i episcopal respectivament, en atenció a la súplica i requeriment dels representants dels homes de les diferents parròquies de la Vall, que se sentien perjudicats i damnificats pels immoderats i indeguts salaris que els imposaven els notaris, i amb la intenció d'acabar amb la *nimiam cupiditatem notariorum et scriptorum dicte terre*, van establir les taxes que havien de regir en l'autorització de la documentació dels homes i dones d'Andorra. El document arancelari consta de 62 capítols, però només 60 fan referència a les taxes dels documents. Efectivament, els capítols 1 i 61 incideixen en qüestions totalment allunyades dels aspectes econòmics tractats a la resta de capítols, però molt importants si es consideren des del punt de vista normatiu, ja que aporten noves dades sobre l'activitat i les obligacions dels notaris andorrans. Així, mentre el primer capítol disposa que el notari té l'obligació de residir a la Vall, vinculant-lo i arrelant-lo a la terra, el 61 estableix que ha de traslladar-se per les diferents parròquies, una setmana a cadascuna, a fi i efecte de prestar els seus serveis als veïns¹⁰.

No tinc cap referència a altres arancels i, per tant, desconec si aquest és el primer o si n'hi van haver d'altres que el precediren. En tot cas, no hi ha dubte de que la manca de taxes hauria propiciat els abusos dels notaris andorrans en el cobrament desmesurat dels seus serveis i, en conseqüència, la necessitat d'establir una normativa. Tampoc tinc cap referència sobre l'existència d'altres arancels posteriors que permetin comprovar la continuïtat d'aquesta tasca legislativa, adaptada a èpoques

9. Vegeu I. BAIGES, M. FAGES, *Diplomatari de la Vall d'Andorra. Segle XIV*, Andorra la Vella: M.I. Govern d'Andorra, 1993; D. BESCOMPTE, *Diplomatari de la Vall d'Andorra. Segle XVII*, Andorra la Vella: M.I. Govern d'Andorra, 1997; S. VELA PALOMARES, *Diplomatari de la Vall d'Andorra. Segle XV*, en premsa. Entre la documentació publicada o en fase de publicació en aquests diplomataris no manquen exemples suficientment representatius d'aquesta situació.

10. Capítols 1 i 61. J. BONO, *Historia*, I.2, p. 352-354, dóna un extracte complet d'aquestes taxes.

posteriors amb la conseqüent adequació monetària i amb una més que possible ampliació de tipus documentals.

No sembla, però, que amb la concessió de les presents taxes s'acabessin els problemes derivats de l'actuació irregular dels notaris en l'aplicació dels arancels als habitants de la Vall. Un segle després, el 7 de juny de 1456, Jaume de Lerat, perit en dret de Castellet, i Tristany de Mongai, prevere de la Seu, i Guillem Ramon Desbrull, cavaller i veguer del vescomtat de Castellbò, i Ramon Corrida, jutge ordinari del mateix vescomtat, nomenats, respectivament, pel veguer episcopal i pel comte de Foix, sentenciaven en el litigi que enfrontava els homes d'Andorra i el notari Guillem Carreu per raó de l'aplicació de les taxes dels documents, tot obligant el dit notari a complir el que disposaven els arancels sobre l'expedició dels documents en pública forma¹¹.

2. TRANSMISSIÓ DEL TEXT.

La recerca a l'Arxiu Històric Nacional d'Andorra no ha donat resultat pel que fa a la localització del document original, tot i això, tenim constància del text a través de la confirmació que Gastó III de Foix va fer d'aquestes taxes el 23 de juny del mateix any 1356¹², que el copia íntegrament, i per una còpia del segle XVII d'aquesta confirmació¹³; a través d'un trasllat del 12 de maig de 1357¹⁴ autoritzat pel notari de la Seu d'Urgell Guillem de Ministrells; i per mitjà d'un trasllat del 28 de maig de 1376¹⁵, que a la vegada ho és d'un altre trasllat del 25 de juny de 1357, avui perdut, autoritzat pel dit Guillem de Ministrells. Disposem, també, d'una traducció catalana del segle XV, aquesta, però, només tradueix la part concreta de l'arancel¹⁶. El document va ser, igualment, confirmat el 27 de juny de 1356, a Perpinyà, per Hug de Bac, bisbe d'Urgell, és a dir, tres dies després de la confirmació

11. Andorra la Vella, AHN/ASC, perg. núm. 61. F. VALLS I TABERNER, *Privilegis i Ordinacions*, apèndix, doc. I, nota 1, pàg. 513, publica un fragment d'aquest document. Vegeu, també, S. VELA PALOMARES, *Diplomatari*, doc. núm. 70, en premsa.

12. Andorra la Vella, AHN/ASC, perg. núm. 26. Vegeu apèndix. Vegeu, també, F. VALLS I TABERNER, *Privilegis i ordinacions*, doc. núm. XXI, p. 462-473 i I. BAIGES, M. FAGES, *Diplomatari*, docs. núms. 44 i 47, p. 115-122 i 138-139.

13. Andorra la Vella, AHN/ASC, *Liber in quo sunt inserta privilegia concessa per dominos comites Fuxi*, fols. 190r-199r.

14. Andorra la Vella, AHN/ASC, perg. núm. 23. Vegeu I. BAIGES, M. FAGES, *Diplomatari*, doc. núm. 46, p. 130-138.

15. Andorra la Vella, AHN/ASC, perg. núm. 28. Vegeu I. BAIGES, M. FAGES, *Diplomatari*, doc. núm. 45, p. 123-130. En aquest document manca la formalitat de la clausura on hi hauria de constar el nom dels testimonis i el del notari autoritzant.

16. Andorra la Vella, AHN/ASC, *Còdex Miscel·lani*, fols. 19r-23r.

del comte. Aquest document, però, contràriament al document comtal, es limita a deixar constància que s'ha dut a terme la lectura de l'original i que el seu contingut es considera útil i adequat per als habitants de la vall d'Andorra, raó per la qual es procedeix a la seva confirmació¹⁷. Així doncs, disposem de dos trasllats del segle XIV, d'una còpia inserida en un document d'aquest mateix segle, d'una còpia del segle XVII d'aquesta còpia i d'una traducció catalana del segle XV.

3. TIPOLOGIA DOCUMENTAL

J. Bono ressalta que aquest arancel *por su misma amplitud y por su tecnicada casuística, parece haberse calcado de algún otro vigente en alguna otra ciudad, pues resulta desproporcionado por la actividad escrituradora posible en la comarca de la vall d'Andorra*¹⁸. Els tipus documentals que hi apareixen relacionats, tal com diu Bono, exce-deixen en bona part els exemples més comuns en l'activitat escripturària dels notaris andorrans durant els segles baixmedievals i moderns, els quals, per altra part, no sempre estan representats¹⁹. En general la majoria dels documents tenen un valor estable, però no manquen els exemples en els que el preu es fixa en funció del seu valor o aquells en els quals les quantitats a satisfer es deixen a l'arbitri de les autoritats judicials de la Vall. En tots els casos el numerari de referència és la moneda barcelonesa. Els documents que contempla l'arancel es poden integrar en els grups següents²⁰:

3.1. Documents sobre règim successori

Les taxes de 1356 preveuen la redacció de testaments i codicils, tot establint algunes diferències. Així, mentre les taxes dels testaments són proporcionals al valor dels llegats, les dels codicils, les dels trasllats de testaments i codicils i les dels trasllats de clàusules testamentàries són fixes. Per la redacció de la nota del testament

17. Andorra la Vella, AHN/ASC, perg. núm. 27 i *Llibre de Transumptos y Notes dels Privilegis concedits per los comtes de Barcelona i reis d'Aragó*, fols. 55r.-55v. Aquesta còpia, de la segona meitat del segle XVII, es va fer a partir d'un trasllat, [avui perdut], també de la segona meitat d'aquest segle, autoritzat per Isidre Soler, notari reial i apostòlic de Bellver de Cerdanya. Vegeu F. VALLS I TABERNER, *Privilegis i ordinacions*, doc. núm. XXII, p. 473-474 i I. BAIGES, M. FAGES, *Diplomatari*, doc. núm. 48, p. 140. Sobre el notari Isidre Soler vegeu S. BOSOM I ISERN, S. GALCERAN I VIGUÉ, *Catàleg de protocols de Puigcerdà*, Barcelona: Fundació Noguera, 1983, p. 202-203.

18. J. BONO, *Historia*, I.2, p. 352.

19. Els diplomataris citats a la nota 9 recullen exemples representatius de la documentació andorrana baixmedieval i moderna.

20. Agraïixo al Dr. J. Hernando les seves puntualitzacions sobre algunes de les tipologies documentals.

en el llibre, sense l'expedició en pública forma, la taxa es redueix a la meitat de la quantitat que s'havia de pagar pel *mundum*. Per altra part, els testaments que contenen una donació per causa de mort són equiparats a una disposició de darrera voluntat. Els inventaris *post-mortem* s'aparellen als testaments, amb la salvetat, però, que si la seva extensió aconsellava una retribució major, aquesta havia de ser decidida pels veguers o pels jutges²¹.

3.2. Documents sobre règim matrimonial

Tenint en compte que aquestes taxes presenten una tipologia documental que, en alguns casos, pot semblar poc representativa de l'activitat quotidiana a la vall d'Andorra, no sorprén la minsa presència de documents relacionats amb el règim matrimonial, que es limita al document d'arres o de prometatge i a un document conjunt d'heretament, nupciàlia, definició i debitori, la primera part del qual es podria equiparar a unes capitulacions matrimonials²². En ambdós casos l'arancel es fixa en dos i deu sous barcelonesos respectivament. La poca representativitat d'aquesta documentació s'explicaria per la importància del dret consuetudinari en la societat andorrana.

3.3. Documents judicials

Com el cas anterior, la documentació judicial tampoc és gaire representativa. Les taxes que han de regir en l'activitat escripturària dels notaris andorrans de la segona meitat del segle XIV contemplen l'autorització dels següents documents: compromís [davant d'àrbitres], sentència arbitral, apel·lació, apòstols reverencials i protest²³. La taxa fixada per a les apel·lacions i els apòstols reverencials s'equipara a la fixada per als inventaris *post-mortem* i, en conseqüència, subjecta a variacions en funció del seu valor i de la seva extensió. La major o menor amplitud dels protestos influïria en què la seva taxació es deixés a l'àrbitri dels veguers o dels jutges. L'expedició o no en pública forma fa variar el preu de la sentència arbitral, establert en cinc o divuit sous segons el cas. Per al compromís [davant d'àrbitres] s'estableix un preu fixe de cinc sous. Les taxes contemplen, a més, la possibilitat de procedir a la *reparatio scripturae* de documents perduts; en aquest cas la quantitat a pagar equival a la meitat dels drets que s'atribueixen al document refet²⁴.

21. Vegeu apèndix, capítols 2 a 10 i capítol 12.

22. Vegeu apèndix, capítols 48 i 49.

23. Vegeu apèndix, capítols 38, 39, 56, 57 i 58.

24. Vegeu apèndix, capítol 62.

3.4. Documents sobre la persona

Cal establir aquí una divisió entre els documents relacionats amb la representativitat de la persona, aquells relacionats amb l'estat de la persona i els que l'eximeixen de responsabilitats. Entre els primers tenim el document de ferma de misatgers, el de procura -especial i general i especial i general amb jurament-, i el de substitució²⁵. En aquest cas l'arancel preveu per a la procura un valor variable en funció de la seva pròpia especificitat; pel contrari, la substitució i la ferma de misatgers comporta una tarifa fixa de dotze diners. Entre els segons consten els documents d'emancipació, curadoria, tutela i homenatge²⁶; a cadascun d'aquest documents se'ls assigna un valor estable en la present taxació. Finalment, apareix el document de definició com a exemple representatiu de la remissió de responsabilitat personal²⁷. En aquest cas el preu estipulat és de dotze diners.

3.5. Documents sobre béns, obligacions i serveis

Aquest gran apartat agrupa la major part de la documentació relacionada a les taxes andorranes de 1356, tot i que imperen els documents sobre béns en detriment dels referents a obligacions i serveis. Així, en relació als primers, apareixen els següents tipus: definició, cessió de drets, empenyorament, establiment, permuta, titularitat [de propietat], arrendament, venda (amb diferents variants), traspàs de la possessió corporal, donació entre vius (amb la possibilitat que es faci *cum insinuatione iudicis*), aparceria, aparceria amb jurament i fermança i donació de capellania o presbiterat²⁸. L'establiment de quantitats fixes és la tònica general per a aquests tipus documentals, amb excepció de les vendes de castells, viles o masos, que queden subjectes a l'arbitri de les autoritats judicials, i de les donacions entre vius, el preu de les quals variarà en funció del valor de la cosa donada. Els documents sobre obligacions i serveis estan menys relacionats. En aquest cas l'arancel contempla la promissió i restitució, el debitori (aquest amb diferents variants), l'àpoca o antiàpoca, la taxació de despeses de tutors i curadors, la taxació de despeses en general, el violari i el peatge²⁹. De tots aquests, únicament el preu del violari depèn de l'arbitri dels veguers o dels jutges; la resta de documents tenen assignada una taxa fixa.

25. Vegeu apèndix, capítols 26, 30, 31 i 32.

26. Vegeu apèndix, capítols 33, 34, 35 i 47.

27. Vegeu apèndix, capítol 13.

28. Vegeu apèndix, capítols 13, 14, 21, 22, 23, 24, 25, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 50, 51, 52, 53, 54 i 55.

29. Vegeu apèndix, capítols 11, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 36, 37, 59 i 60.

3.6. *Documents sobre l'activitat mercantil*

Finalment, la presència del document de comanda agropequària, amb la possibilitat d'autoritzar-lo amb jurament i fermança, i el de creació d'una societat del tipus que sigui permet establir, encara que de manera testimonial, un grup de documentació de caràcter mercantil³⁰, per a l'expedició dels qual l'arancel de 1356 estableix quantitats fixes.

4. CONCLUSIONS.

L'estudi i edició de les taxes dels notaris andorrans de 1356 il·lustra amb claredat que el dret a percebre un salari pel treball realitzat per aquests professionals ha estat objecte de diferents regulacions al llarg de la història. Aquestes regulacions, però, en el cas dels diversos territoris peninsulars, comencen a produir-se al llarg del segle XIII i continuen durant les centúries següents. Andorra no n'és pas una excepció i si bé la promulgació, l'any 1288, del segon pariatge va sentar les bases per al desenvolupament de la institució notarial a la Vall, la publicació dels arancels s'ha d'interpretar com el resultat de la necessitat d'aplicar una normativa per posar ordre en l'activitat escripturària dels notaris, els quals s'haurien distingit aviat en el cobrament abusiu dels seus honoraris. Al llarg de seixanta capítols, del total de seixanta-dos, queden fixats els emoluments que els notaris andorrans havien de percebre per la seva activitat escripturària. Els capítols 1 i 62 estan dedicats a qüestions de tipus normatiu sobre l'activitat i les obligacions dels notaris. No s'han trobat referències a altres arancels, però és de suposar que, al menys, amb posterioritat al present se n'haurien promulgat d'altres per tal de procedir a una adequació econòmica als nous temps i a una possible ampliació dels tipus documentals. No sembla, però, que amb la publicació d'aquestes taxes s'hagués acabat amb les actituds cobdicioses i fraudulentess dels notaris. Una sentència de l'any 1456, que donava la raó als representants de les diferents parròquies andorranes en el litigi que els enfrontava al notari Guillem Carreu per raó del cobrament abusiu dels seus serveis, recorda que un segle després el problema seguia vigent. El document arancelari, del que no s'ha conservat l'original, se'n ha transmés per mitjà de diferents graus de tradició documental. La tipologia que presenta excedeix en bona part els exemples més comuns en l'activitat escripturària de la vall d'Andorra. Aquests exemples es poden agrupar en: documents sobre règim successori, documents sobre règim matrimonial, documents judicials, documents sobre la persona, documents sobre béns, obligacions i serveis i documents sobre l'activitat mercantil.

30. Vegeu apèndix, capítols 27, 28 i 29.

APÈNDIX

1356 juny 13. Canillo

Guillem Jaculador, d'Acs-dels-Tèrmes, i Roger de Besora, veguers comtal i episcopal de la vall d'Andorra, en resposta a la súplica i requeriment dels representants dels homes de les diferents parròquies andorranes, regularitzen dels taxes dels notaris.

A. [Original perdut].— B. Còpia inserida en un document del 23 de juny de 1356, Andorra la Vella, AHN/ASC, perg. núm. 26, ex [A]³¹.— C. [Trasllat del 25 de gener de 1357, perdut, ex A].— D. Trasllat del 12 de maig de 1357, Andorra la Vella, AHN/ASC, perg. núm. 23, ex [A].— E. Trasllat del 28 de maig de 1376, Andorra la Vella, AHN/ASC, perg. núm. 28, ex C.— F. Còpia del segle XVII, Andorra la Vella, AHN/ASC, *Liber in quo sunt inserta privilegia consensa per dominos comites Fuxi*, fols. 190r-199r, ex B.

T. Traducció del segle XV, Andorra la Vella, AHN/ASC, *Còdex Miscel·lani*, fols. 19r-23r, ex [A]. a. F. VALLS I TABERNER, *Privilegis i ordinacions*, doc. núm. XXI, p. 462-473, ex B.— b. I. BAIGES-J. FAGES, *Diplomatari*, docs. núm. 44, 45, 46 i 47, ex B, ex E, ex D i ex B.

Extracte. J. BONO, *Historia*, I.2, p. 352-354, ex a.

Noverint³² universi, presentes pariter et futuri, quod anno et die infrascriptis in mei, notarii, et testium infrascriptorum presentia, venerabiles et discreti viri

31. Es transcriu aquesta còpia. En l'aparat crític no s'han tingut en compte les múltiples variants ortogràfiques que presenten els trasllats respecte a B (que es poden apreciar a I. BAIGES i J. FAGES, *Diplomatari*, docs. núm. 45 i 46) ni els errors de l'escrivà que no afecten la comprensió del text; si que s'han tingut en compte, però, les variants i els errors en els topònims i antropònims, quan afecten la comprensió del text o quan presenten formes molt diferents. No s'han tingut en compte les variants de la còpia F. Entre parèntesi s'indiquen aquelles paraules o lletres que no consten en el text a causa d'un error de l'escrivà però que faciliten una millor comprensió; el claudàtor s'utilitza per a les interpretacions. Per tal de fer el text més entenedor he introduït, en negreta i en català, la nomenclatura dels diversos tipus documentals. He numerat entre claudàtors els diferents capítols de les taxes.

32. B comença: Noverint universi, presentes pariter et futuri, quod anno et die infrascriptis, in mei, notarii, et testium infrascriptorum presentia, egregius, magnificus et potens vir, dominus noster Gastó, Dei gratia Fuxi comes, Bearní, Marciani et Gavardani, attendens et considerans quandam ordinationem, attestum seu taxationem instrumentorum et aliarum scripturarum factarum et facienda[m] [iurarum] scriptura de Andorra eiusdem domini nostri Ffuxi comitis nuper ffore ffactam per Guillelmum Ioculatoris, de Ax, vicarium dicte terre de Andorra pro domina nostra, domina Helienordi de Convenis, Dei gratia Ffuxi comitissa, vicecomitissa Bearní et Marciani, domina in dicte terre ad eius vitam per bone memorie dominum nostrum, dominum Gastonem, condam, virum suum patremque eiusdem domini mei Ffuxi comitis, ad eius vitam pro suo doario relicte et assignate, et nobilem Rogerium de Bessora, vicarium dicte terre de Andorra pro domino Hugone, Dei et Sancte Sedis Apostolice Sedis Urgellensis episcopo, super immoderatis salariis per notarium ac notarios dicti loci exigendis et extorquendis ab habitatoribus et contrahentibus dicte terre, ad evitandam nimiam eorum cupiditatem, cum publico instrumento inde per me, notarium infrascriptum, recep-

Guillermus Ioculatoris, de Ax, vicarius vallis et ter(r)e de Andorra pro egregia et potenti domina nostra³³, domina Alienordi de Convenis, Dei gratia Ffluxi comitissa, vicecomitissa Bearn et Marciani ac Gavardani, condomina dicte terre de Andorra per bone memorie dominum nostrum, dominum Gastonem, Dei gratia comitem et vicecomitem comitatus et vicecomitatuum predictorum, condam virum suum, in suo ultimo testamento pro suo doario relicte et assignate ad eius vitam, (et) Rogerius de Bessora³⁴, domicellus, vicarius dicte terre de Andorra pro domino Hugone, Dei et Sancte Sedis Apostolice gratia Urgellensis diocesis episcopo, condomino dicte terre, ad instantem³⁵ requisicionem et humilem supplicationem Guillelmi Boneti, de³⁶ Siroval, Raymundi Rulh, dicti loci, Petri de Podio, Petri de Elyns, parrochie de Lòrya, Guillelmi Capellani, Belengarii Pales, Petri Bartholomei, Raymundi Vitalis, parrochie de Andorra, Raymundi³⁷ Vitalis, Miquaelis Blancheta³⁸, Arnaldi Narbona, parrochie de Encamp, Iacobi Ffabri, Raymundus³⁹ Solam⁴⁰, Bernardi Veceda, Durana⁴¹ Blanquerii, Petri Calbo, Raymundi Cela, parrochie de Canyolh⁴², Guillermi Babot, Bernardi de Pal, Arnaldi de l'Hera, parrochie de Ordino, Petri Palancha, Bernardi de Capellano, Petri Sabaterii, Bernardi Bons, Iohannis Torres, parrochie de la Massana, et plurium aliorum proborum hominum⁴³ dicte terre, maiorem partem hominum dicte terre facientium, asserentium⁴⁴ et dicentium ipsos et omnes habitatores et contrahentes in

to, cuius tenor talis est.— *D comença*: Hoc est translatum bene et fideliter factum die XII^a mensis madii, anno a nativitate Domini M^o CCC^o quinquagesimo septimo, indictione X^a, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini, domini Innocentii, Divina Providentia pape sexti, anno quinto, sumptum [de verbo ad verbum a quodam] publico instrumento ut prima facie apparebat, tenor cuius talis est.— *E comença*: Hoc est transumptum bene et fideliter per me, notarium publicum infrascriptum, die XXVIII^a mensis madii, anno (a) nativitate Domini milesimo CCC^o LXXVI° factum sumptum a quodam publico alio transumpto originali suo cuius tenor dinoscitur esse talis: Hoc est transumptum die XXV^a mensis ianuarii, anno a nativitate Domini M^o CCC^o L septimo, indictione X^a, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri Innocentii, digna Dei Providentia pape sexti, anno quinto, bene et fideliter facto et de verbo ad verbum sumptum a quodam instrumento ut prima facie apparebat publico, cuius tenor sequitur in hunc modum.

33. nostra *manca* D.

34. Bazora D.

35. instanciam D.

36. *Segueix un espai en blanc per al topònim Siroval, que hi manca.*

37. Raymundi *interlineat*.

38. Blanka E i D.

39. *En lloc de Raymundi.*

40. Soln D; Solm E.

41. Durandi E i D.

42. Canylheu E; Canioli D.

43. virorum E.

44. asserentium *manca* E.

dicta terra esse et fuisse diu est lessos, deceptos atque⁴⁵ dampnificatos per notarium seu notarios ac⁴⁶ scriptores dicte terre super inmoderatis ac indebitis salariis instrumentorum et aliarum scripturarum per ipsos factarum et faciendarum que ab eisdem exigunt indebite et iniuste et contra iuris formam et stilum et consuetudinem aliarum terrarum et circumvicinorum⁴⁷ suorum. Super quibus petierunt abi⁴⁸ et eorum cuilibet de remedio opportuno provideri. Idcirco, prefati domini vicarii, vice et nomine quo supra, volentes dicte supplicationi supra proxime eisdem facte, tanquam iuri et rationi consone, annuere, ad evitandam nimiam cupiditatem notariorum et⁴⁹ scriptorum dicte terre super indebitis et inmoderatis salariis instrumentorum, scripturarum et dietarum per ipsos exigendis, pro utilitate comuni dicti loci, tenore presentis publici instrumenti, nunc et in perpetuum valituri, sedentes in consistorio ac platea seu loco comuni dicti loci de Canyolh⁵⁰, ubi alias eorum curiam tenere⁵¹ consueverunt, voluerunt, statuerunt et audierunt⁵² et ordinarunt ut sequitur per ordinem:

Domicili

[1] Et in primis voluerunt, statuerunt et ordinarunt quod notarius qui nunc est et qui pro tempore fuerit dicte terre suum domicilium et manssionem faciat continuum⁵³ infra dictam terram.

Testament

[2] Item voluerunt et ordinarunt quod notarius qui nunc est et pro tempore fuerit pro⁵⁴ quolibet instrumento testamenti, si in formam publicam redigat, sumam centum solidorum contineat vel ultra usque ad quingentos solidos barchinonenses, septem solidos barchinonenses recipiendi et non plus⁵⁵.

Testament

[3] Item de quolibet instrumento testamenti summam quingentorum solidorum excedenti usque ad summam mille solidorum dictus notarius decem solidos barchinonenses (recipiat) et non ultra.

45. diu est lessos, deceptos atque *omet* E.

46. aut D.

47. ceterum vicinorum E.

48. *En lloc de sibi*.

49. et *manca* E.

50. Caniol D; Canylheu E.

51. Canylheu, ubi vel eorum curia terre E.

52. mandarunt D *i* E.

53. *En lloc de continuum*.

54. pro *interlineat*.

55. amplius D *i* E.

Testament

[4] Item voluerunt et ordinarunt quod de quolibet instrumento testamenti ultra summam mille solidorum barchinonensium continente et excedente, dicti notarii⁵⁶ quindecim solidos barchinonenses recipiant si perfecerit in formam publicam redigantur de quolibet teneat recipere⁵⁷.

Nota de testament

[5] Item dicti domini vicari(i), cum sepe contingat in formam publicam testamenta non redigere, voluerunt et ordinarunt quod dictus notarius pro qualibet nota cuiuslibet testamenti, si de verbo ad verbum notaverit testamentorum, medietatem salarii et ordinate⁵⁸.

Trasllat de testament

[6] Item dicti domini vicari(i) voluerunt et ordinarunt quod pro quolibet transcripto testamenti per dictum notarium faciendo, eidem notario pro suo labore detur et solvatur medietas predictae taxationis, ut superius continetur⁵⁹ pro originalibus fiendis, et non ultra⁶⁰ si de verbo ad verbum abstrahatur.

Clàusula de testament

[7] Item dicti domini vicarii ordinarunt⁶¹ quod dictus notarius pro qualibet clausula⁶² testamenti ab originali abstracta recipiat duos solidos barchinonenses sine plus⁶³.

Codicil

[8] Item ordinarunt quod dictus notarius recipiat pro quolibet codicillo, si in formam publicam redigatur, tres solidos barchinonenses alias ut supra taxatum est et ordinatum.

Trasllat de codicil

[9] Item pro quolibet transcripto codicilli detur et solvatur dicto notario, si de verbo ad verbum ab originali⁶⁴ abstrahatur, duos solidos barchinonenses dumtaxat.

56 dictus notarius D i E.

57 barchinonenses recipere valeat atque possit si in formam publicam redigatur, de quibus se teneat pro contento D i E.

58 testamenti non recipiat ultra medietatem taxationis testamentorum supra proxime contente et ordinate D i E.

59 superius continetur *interlineat*.

60 taxationis superius ordinate pro originalibus testamentis et non ultra D i E.

61 voluerunt et ordinarunt D.

62 *Segueix s ratllada*.

63 pluri D i E.

64 ab originali *manca* E.

Testament amb donació «mortis causa»

[10] Item dicti domini vicari(i) ordinarunt quod de testamentis que fiunt causa donationis causa mortis, cum sint ultime voluntatis, detur et solvantur dicto notario qui instrumentum predictae donationis reperit⁶⁵, si formam publicam redigatur, decem solidos barchinonenses.

Promissió i restitució

[11] Item pro quolibet⁶⁶ instrumento promisionis ac⁶⁷ restitutionis que frequenter occurrunt inter confessorem et patientem sive abgrotum⁶⁸ detur et solvantur notario predicto tale instrumentum recipienti XII denarios barchinonenses.

Inventari

[12] Item dicti domini vicari(i) statuerunt et ordinarunt quod pro quolibet instrumento inventarii detur et solvantur dicto notario sicut⁶⁹ testamentis superius taxatis et ordinatis si contrahatur publicam formam superius expressatos⁷⁰, nissi tamen dictum inventarium esset maioris forme seu tale quod indigeret maiori salario; et in isto⁷¹ casu quod detur et dicto notario exsolvantur ad taxationem et cognitionem dominorum vicariorum vel iudicis dicte terre.

Definició

[13] Item ordinarunt quod pro quolibet instrumento difinitionis in formam publicam redacto dentur dicto notario XII denarios barchinonenses sine pluri.

Cessió [de drets]

[14] Item pro quolibet instrumento cessionis exsolvantur dicto notario XII denarios barchinonenses.

Debitori

[15] Item ordinarunt quod pro quolibet instrumento simplici debiti exsolvantur dicto notario sex denarios barchinonenses.

65 receperit D i E.

66 quo *interlineat*.

67 ac *interlineat*.

68 egrotum D i E.

69 *Segueix d ratllada*.

70 et ordinatis et per modum et formam superius expressatos D i E.

71 eo D i E.

Debitori amb jurament

[16] Item pro quolibet instrumento debiti cum iuramento novem denarios barchinonenses eidem notario exsolvantur.

Debitori amb jurament i escriptura de terç

[17] Item pro quolibet instrumento debiti cum iuramento et pena tertii dentur dicto notario XII denarios barchinonenses.

Debitori amb obligació especial

[18] Item pro quolibet instrumento debiti cum obligatione speciali XII denarios barchinonenses.

Àpoca o antiàpoca

[19] Item ordinarunt et statuerunt quod pro qualibet apocha et etiam antipocha sex denarios barchinonenses eidem notario exsolvantur.

Debitori amb hostatge i jurament

[20] Item pro quolibet instrumento debiti cum hostagio et iuramento dictus notarius duos solidos barchinonenses recipiat sine pluri.

Empenyorament

[21] Item pro quolibet instrumento pignorationis II solidos barchinonenses.

Establiment

[22] Item pro quolibet instrumento quando possessiones aliquae tradantur in enphiteosim ad certum⁷² senssum dictus notarius XII denarios barchinonenses recipiat dumtaxat.

Permuta

[23] Item pro quolibet instrumento permutationis seu cambii duos solidos dicto notario exsolvantur.

Títularitat [de propietat]

[24] Item pro quolibet instrumento tituli dentur et exsolvantur dicto notario XII denarios barchinonenses⁷³.

⁷² enphiteosim sive ad certum D i E.

⁷³ E altera l'ordre de capítols, avantposant la ferma de missatgers a l'arrendament i al títol.

Arrendament

[25] Item pro quolibet instrumento locationis fore rei habitam sit iuratum⁷⁴ dictus notarius XII denarios barchinonenses recipiat tantum; si vero⁷⁵ iuratum fuerit eidem dicto notario XVIII denarios barchinonenses exsolvantur.

Ferma de missatgers

[26] Item pro quolibet instrumento affirmationis nunciorum dictus notarius recipiat XII denarios barchinonenses.

Comanda

[27] Item pro quolibet instrumento debiti sive comande dentur dicto notario VIII denarios barchinonenses.

Comanda amb jurament i fermaça

[28] Item si intervenerint iuramentum cum obligatione speciali dictus notarius duo solidos barchinonenses recipiat sine pluri.

Creació d'una societat

[29] Item pro quolibet instrumento societatis duo solidos barchinonenses.

Procura especial i general

[30] Item pro quolibet instrumento procurationis si sit speciale ad unum actum XII denarios barchinonenses eidem notario exsolvantur; si tamen dictum procuratorium fuerit generale decem et octo denarios recipiat sine pluri⁷⁶.

Procura especial i general amb jurament

[31] Item si dictum procuratorium fuerit cum iuramento et generale dictus notarius duos solidos barchinonenses recipiat sine pluri.

Substitució

[32] Item de instrumentis substitutionum XII denarios barchinonenses⁷⁷.

⁷⁴ locationis sive rei si tamen sit iuratum D; locationis sive rei sive causam sit iuratum E.

⁷⁵ vero *interlineat*.

⁷⁶ *Segueix* XVIII denarios requipiat sine.

⁷⁷ *Segueix* Item dicti domini vicarii voluerunt et ordinarunt quod dictus notarius recipiat *sense cancel·lar*.

Emancipació

[33]. Item pro⁷⁸ quolibet instrumento emancipationis, cum semper contineat donationem et habetur fieri coram iudice et⁷⁹ cum solempnitate, septem solidos barchinonenses solummodo⁸⁰ et dumtaxat.

Curadoria

[34] Item pro quolibet instrumento cure idem notarius recipiat quinque solidos barchinonenses.

Tutela

[35] Item pro quolibet instrumento tutele tantundem⁸¹ et non ultra.

Taxació de despeses de tutors i curadors

[36] Item pro instrumento taxationis expensarum que interdum pro tutoribus⁸² et curatoribus fieri habet dentur et exolvantur dicto notario tres solidos barchinonenses.

Taxació de despeses en general

[37] Item pro aliis instrumentis cuiuscunque conditionis⁸³ existant taxationum expensarum dicto notario IIII solidos barchinonenses⁸⁴ exsolvantur.

Compromís [davant d'àrbitres]

[38] Item pro quolibet instrumento compromissi dictus notarius quinque solidos recipiat tantum.

Sentència arbitral

[39] Item pro sententia arbitrari cum non possit decerni an prolixa sit scriptum⁸⁵ dictus notarius recipiat quinque solidos et non ultra; si vero duo fiant instrumenta, quolibet pars solvat dicto notario totidem; si vero in formam publicam fieri redigantur⁸⁶, quolibet pars solvat dicto notario pro suo labore⁸⁷ XVIII denarios barchinonenses.

78 Item dicti dimini vicarii voluerunt et ordinarunt quod dictus notarius recipiat pro D i E.

79 et manca E.

80 barchinonenses recipiat solummodo D i E.

81 totidem E.

82 tutoribus *interlineat*.

83 conditionis *manca* E.

84 barchinonenses *manca* D i E.

85 scriptura D i E.

86 publicam non redigantur D i E.

Venda

[40] Item dicti domini vicarii ex caussa predicta statuerunt et ordinarunt quod pro quolibet instrumento vinditionis, nisi fuerit castri se(u) ville aut mansorum in quibus hominum iurisdictio vendatur, dictus notarius recipiat XVIII denarios barchinonenses sine pluri; in⁸⁸ eo casu in quo talem vendicionem contineat, videlicet castri, ville aut mansorum vel aliam similem illis, eidem notario exsolvantur ad noticiam et taxationem dictorum dominorum vicariorum seu iudicis dicte terre.

Venda amb jurament

[41] Item si dictum instrumentum fuerit cum iuramento, quod eidem notario dentur (et) exsolvantur⁸⁹ duos solidos barchinonenses.

Venda «cum omnibus suis clausulis ...»

[42] Item si dictum instrumentum fuerit cum omnibus suis clausulis que in instrumentis magni ponderis sunt necessarie, in eo cassu dictus notarius pro tali instrumento quinque solidos barchinonenses recipiat et non ultra.

Venda amb jurament d'esposos i fermança

[43] Item si dictum instrumentum fuerit cum iuramento molierum et virorum et cum fideiussore seu fideiussoribus, cum sepe contingit, dictus notarius de tribus solidis valeat contentari.

Venda en encant

[44] Item dicti domini vicarii voluerunt et ordinarunt quod de instrumentis que fiunt in incantu generali procuratores⁹⁰ vel curatores, cum interveniant decretum iudicis et [laudimium seu relatio preconis], idem notarius pro predictis recipiat quinque solidos barchinonenses sine pluri.

Trasllat del document anterior

[45] [Item pro transcripto seu transsumpto talis instrumenti] XII denarios barchinonenses eidem notario exsolvantur.

Traspàs possessió corporal

[46] Item pro quolibet instrumento pocessionis tradende XII denarios barchinonenses.

87 pro suo labore *manca* E.

88 et in D i E.

89 dentur et solvantur D i E.

90 *En lloc de* per tutores; *in* enquantu generali per tutores D; *in* enquantu publico generali per tutores E.

Homenatge

[47] Item pro instrumento homagii dictus notarius duos solidos barchinonenses recipiat sine pluri.

Arres o prometatge

[48] Item pro instrumento arrarum seu promisionum pro qualibet parte idem notarius duo solidos barchinonenses recipere valeat et non plus.

Heretament, nupciàlia, definicions i debitoris en un mateix acte

[49] Item dicti domini vicari(i) voluerunt et ordinarunt quod dictus notarius⁹¹ pro quolibet instrumento hereditamenti, simul cum instrumentis nuptialibus et definitionum atque debitorum, si ex viro⁹² et eodem facto simul recipiantur, decem solidos barchinonenses recipiat et recipere valeat dumtaxat.

Donació entre vius

[50] Item voluerunt et ordinarunt quod dictus notarius qui nunch est et pro tempore fuerit, pro quolibet instrumento donationis inter vivos, si fuerit valoris mille solidorum et infra usque ad quingentos solidos barchinonenses, tres solidos recipiat tantum; si vero minus fuerit quingentorum solidorum duos solidos barchinonenses dictus notarius recipiat sine pluri.

Donació entre vius

[51] Item si dicta donacio fuerit ultra mille solidorum barchinonensium pro quolibet milliaro voluerunt et ordinarunt quod dictus notarius recipiat XII denarios barchinonenses sine pluri.

Donació entre vius «cum insinuatione iudicis»

[52] Item voluerunt et ordinarunt quod si dicta donatio facta fuerit cum insinuatione iudicis quod instrumentum inde receptum, si in formam publicam redigatur, taxetur per dictos dominos vicarios seu iudicem dicte terre.

Aparceria

[53] Item voluerunt et ordinarunt quod pro quolibet instrumento parssarie dentur et solvantur⁹³ dicto notario XII denarios barchinonenses⁹⁴.

91 quod dictus notarius *manca* E.

92 *En loc de uno*; uno D i E.

93 et solvantur *manca* E.

94 barchinonenses *manca* E.

Aparceria amb jurament i fermança

[54] Item ordinarunt quod si dictum instrumentum fuerit cum iuramento et fideiusione eidem notario pro dicto instrumento dentur duo solidos barchinonenses.

Donació de capellania o presbiterat

[55] Item (ordinarunt) quod⁹⁵ pro quolibet instrumento donationis seu institutionis simplicis capellanie seu presbiteratus eidem notario tres solidos barchinonenses exsolvant.

Apel·lació

[56] Item ordinarunt quod pro quolibet instrumento apellationis dicto notario solvatur prout superius dictum est inventariis⁹⁶ et ordinatum.

Apòstols reverencials

[57] Item de petitione apostolorum idem⁹⁷ ac tantummodo dicto notario solvatur.

Protest

[58] Item pro instrumentis protestationum, cum alie sint maiores et alie minores, detur et solvatur dicto notario ad cognitionem et taxationem dominorum vicariorum vel iudicis dicte terre aut alterius eorundem.

Violari

[59] Item voluerunt quod dicto notario pro instrumentis violarii dentur et solvantur ad arbitrium dictorum dominorum⁹⁸ vicariorum seu iudicis.

Peatge

[60] Item dicti domini vicari(i) ordinarunt et statuerunt quod notarius qui nunch est et qui pro tempore fuerit habeat et recipere valeat atque possit pro quolibet pedagio, et totiens quotiens villam [eius] mansionis seu habitationis exire contingerit pro instrumentis recipiendis ab illo seu ab illis qui ipsum de predictis requisiverint, duos solidos barchinonenses solum et dumtaxat.

95 Item ordinarunt quod D i E.

96 de inventariis D; prout supradictum est de inventariis E.

97 ibidem D.

98 dominorum *interlineat*.

Visita

[61] Item dicti domini vicarii voluerunt et ordinarunt et statuerunt⁹⁹ quod dictus notarius qui nunc est et qui pro tempore fuerit ire et vissitare habeat dictam terram et vallem seu villas de Andorra, videlizet¹⁰⁰ qualibet septimana unam parrochiam, suis propriis sumptibus et expensis, pro dicto suo officio exercendo.

«Reparatio scripturae»

[62] Item dicti domini vicarii ordinarunt quod cum sepe contingit plura instrumenta¹⁰¹ cassu fortuitu amittere et deinde indigeant (re)ffeccone, quod de illa reffeccone¹⁰² idem notarius recipiat medietatem salarii supra ordinati et taxati.

Item predicti domini vicarii voluerunt et ordinarunt et tenore presentis publici instrumenti, nunc et in perpetuum valituri, mandarunt quod dictus notarius qui nunc est et pro tempore fuerit predictas ordinationes et scripturarum et instrumentorum taxationes supra proxime insertas et expressatas teneant et tenere et obsservare de puncto ad punctum et inviolabiliter¹⁰³ et cum effectu et nichill plus recipere valeant atque possunt; et hoc in et sup¹⁰⁴ pena decem librarum barchinonensium, danda et solvenda predictis dominis episcopo et domine comitisse, videlizet et¹⁰⁵ cuilibet eorum partem sibi contingentem et a dicto notario levanda (et) exhigenda tociens quociens contra predicta fazet¹⁰⁶ seu veniret. Et predicta omnia universa et singula suprascripta et in presenti instrumento contenta, declarata et ordinata, dicti domini vicari(i) et eorum quilibet promissurent facere, ratificare, laudare¹⁰⁷ et confirmare, videlizet dictus Guillelmus Ioculatoris, vicarius per dictam dominam meam¹⁰⁸ Fuxi comitissam necnon et per dominum meum¹⁰⁹ Fuxi comitem, et dictus nobilis Rogerius de Bessora, vicarius de¹¹⁰ dictum dominum episcopum, eorum bona fide. De quibus omnibus et singulis suprascriptis et ordinarum, predicti domini vicari(i) ad requisi-

99 voluerunt, statuerunt et ordinarunt D; voluerunt et statuerunt et ordinarunt E.

100 videlizet *manca* E.

101 instrumenta *manca* E.

102 quod de illa reffeccone *manca* D.

103 punctum habeant et inviolabiliter D i E.

104 *En lloc de sub.*

105 et *manca* D i E.

106 faceret D i E.

107 approbari D i E.

108 nostram D i E.

109 nostrum D i E.

110 *En lloc de per*

tionem predictorum proborum virorum voluerunt et requisiverunt me, notarium infrascriptum, ut eisdem hominibus et habitatoribus dicte terre reficerem et conficerem publicum instrumentum seu publica instrumenta, seu¹¹¹ plura habere velint de consilio sapientis et reficere si et quando eis placuerit, productum vel non productum, iuxta seriem, substantiam et formam superius expressatam.

Acta fuerunt hec in dicto loco de Caniyoll¹¹², die lune in crastinum Pentecostes Domini, sub anno Domini millesimo trescentesimo quinquagesimo sexto, in presentia et testimonio nobilis Arnaldi de Aurivalle, de Bellomonte, procuratoris et receptoris reddituum dicte domine mee Fuxi comitis, Raymundi Porterri, de Taraschone, Guillelmi Michaelis, de Ax, Iohannis de Putheoclausso, Bernardi Sertós¹¹³, Iacobi Granerii et magistri Guillelmi de Ministrells¹¹⁴, notarii Sedis Urgellensis, et magistri¹¹⁵ Raymundi de Hornaco, notarii Taraschonis et totius comitatus Fuxi publici, qui mandatus et requisitus de premissis hanc cartam recepit et in suo protocollo notavit vice cuius et mandato ego, Raymundus de Querolis¹¹⁶, notarius publicus de Taraschone et totius comitatus Fuxi, eius iuratus et substitutus, eandem cartam scripti¹¹⁷ et in hanc publicam formam redegi.

111 *En lloc de si.*

112 Caniyol D; Canylheu E.

113 Sartoris D i E.

114 Mistrells E.

115 magistri *manca* D.

116 Podiolis D i E.

117 *En lloc de scripsi.*

118 *B acaba*: Tenore presentis publici instrumenti, nunc et in perpetuum valituri, gratis et ex certa sui scientia et de iure suo et suorum succesorum plene memor et certificatus, non vi, metu, dolo, suasionem ac circumventionem alicuius, plene memor et certificatus, pro se et suis succesoribus presentibus et futuris, predictas ordinationes, attestum et taxationes instrumentorum et scripturarum in predicto instrumento contentis seu contentas et insertas laudavit, approbavit, ratificavit et confirmavit et rata, grata atque firma habere voluit et mandavit. Insuper voluit, mandavit et ordinavit cum presenti publico instrumento et in perpetuum valituro quod notarii seu scriptores publici qui nunc sunt et pro tempore fuerint dicte terre, predictas ordinationes et taxationes superius insertas et expressatas teneant et (in)violabiliter observent et nichil in contrarium facere presumant nec atemptare, sub pena in dicto instrumento contenta. De quibus mandavit mihi, notario infrascripto, ut reciperem publicum instrumentum et conficerem, quod [eum] feci. Acta fuerunt hec in castro Queriacuti, terre Doneçani, die iovis ante festum sancti Iohannis Baptiste, anno Domini millesimo trescentesimo quinquagesimo sexto, in presentia et testimonio domini Rogerii Bernardi, vicecomitis Castriboni, domini Bertrandi de Vermhelio, militis, et Raymundi de Bos, familiarum dicti domini Fuxi comitis, domini Arnaldi de Samorteno, licenciati in legibus de Fuxo, nobilis Arnaldi de Aurivalle, de Bellomonte, Bernardi Gilaberti, dicti loci Queriacuti, et magistri Bernardi de Hornaco, notarii Taraschonis et totius comitatus Fuxi publici, qui mandatus de premissis hanc cartam recepit et in suo protocollo notavit, vice cuius et mandato ego, Raymundus de Pedrollis, notarius Taraschonis et totius comitatus Fuxi publicus, eiusdem magistri Raymundi de Ornaco iuratus et substitutus,

Ego vero Raymundus de Hornaco, notarius publicus prescriptus, habita collatione cum dicto meo substituto cum originali notula, hic me subscripsi et signum meum consuetum aposui¹¹⁸.

eandem cartam scripsi et in publicam formam redegi et nona linea a principio computando bene et fideliter rassi et emendavi. Ego, vero, Raymundus de Ornaco, notarius antedictus, predicta recepi, notavi et signo meo et consueto signavi (*signe*).— D *acaba*: Raimundus (*signe*). (*Signe*) Ego, Guillelmus de Ministrells, Urgellensi civitate habitator, publicus sacra, apostolica auctoritate notarius, hoc presens translatum a suo originali publico de verbo ad verbum bene et fideliter sumpti scripsi et, correcto et examinato cum eodem originali, in hanc publicam formam, manu mea propria scripsi et meo signo clausi quo utor auctoritate predicta, requisitus et rogatus.— E *acaba*: Raimundus (*signe*). Ego, Guillelmus de Mi(ni)strells, Urgellensis civitatis habitator, publicus sacra, apostolica auctoritate notarius, hoc presens transumptum a suo originali bene et fideliter sumpsi et verbo ad verbum in hanc formam redigens, correcto et examinato cum dicto suo origi(*signe*)nali, manu mea subscripsi et signo meo quo utor auctoritate predicta clausi, requisitus et rogatus, die et anno predictis.